

Álláspont és javaslat az Oktatási és Kulturális Minisztérium által fenntartott országos múzeumok és a 2118/2006.(VI. 30.) Kormányhatározat hatálya alá kerülő közgyűjtemények működésével kapcsolatban

Készült az Országos Közgyűjtemények Szövetsége 2006. július 25-én tartott ülésen elfogadott alapelvek, valamint az érintett intézmények vezetőinek a 2006. július 31-i egyeztető megbeszélése alapján

Az Országos Közgyűjtemények Szövetségének tagjait képviselő főigazgatók megvitatták a 2118/2006.(VI.30.) Kormányhatározat (Az államháztartás hatékony működését elősegítő szervezeti átalakításokról és az azokat megalapozó intézkedésekről) országos közgyűjteményekre és más muzeális intézményekre vonatkozó előírásait, és azokkal kapcsolatban a következő véleményüket fogalmazzák meg:

Sajnálattal vettük tudomásul, hogy a kormányhatározat az ilyen nagy horderejű szervezeti átalakításokat megelőző szakmai érdekegyeztetés és hatástanulmány nélkül született meg. Ennek következtében a racionalizálást célzó egyes lépések veszélyeztethetik a közgyűjtemények alapfeladatainak (gyűjtés, konzerválás, megőrzés, tudományos feltárás és bemutatás) ellátását. Továbbá nem látjuk, hogy a kormányhatározat intézkedései a közgyűjtemények feladatainak megőrzése esetén milyen költségcsökkentéssel járnak.

Az Országos Közgyűjtemények Szövetsége – miként azt alapszabályában megfogalmazta, s több mint másfél éves működése során már eddig is érdemben bizonyította – maximális mértékben együtt kíván működni a tulajdonos képviselőjével, illetve a fenntartó minisztériummal. A szervezet a jelen kormányhatározattal kapcsolatban, valamint további racionalizálási kérdések ügyében is együttműködési szándékát fejezi ki, s szakmai ajánlásokat, javaslatokat dolgoz ki az érintett intézményekkel egyetértésben a döntéshozó számára, s szakmai konzultáció lefolytatását indítványozza a döntés-előkészítés folyamataiban.

A 2118/2006-os határozat kapcsán megfogalmazott véleményünk és javaslataink a következők:

1. A közgyűjtemények esetében prioritásként megfogalmazott programfinanszírozással egyetértünk, ha a közgyűjteményi munka egészét átfogó programok finanszírozásáról, mint alapelvről van szó. Alapvető kérdés azonban, hogy a fenntartó elfogadja: a közgyűjtemények alapfeladatainak (gyűjtés, megőrzés, feldolgozás, dokumentálás, bemutatás, közzététel) ellátását kell legelőször és megnyugtató módon biztosítani.
2. Az OKSZ egyetért azzal, hogy a kultúra finanszírozásának rendszere átgondolásra és szükséges mérvű átalakításra szorul, beleértve a szervezeti átalakítást, feladatátcsoportosítást is. Egyetértünk azzal, hogy a kulturális modernizációs folyamatoknak ki kell terjednie a közgyűjteményi terület korszerűsítésére. Azt azonban jelenleg nem látjuk, hogy a szervezeti átalakítás milyen költségcsökkenést fog eredményezni. Szinte valamennyi, az országos közgyűjteményekre vonatkozó átvilágítás és felmérés jelentős, gyakran kezelhetetlen mértékű forráshiányt állapított meg, amelyet a

reform szellemében szükséges orvosolni. Az orvoslás egyik eszköze lehet európai uniós példák alapján, hogy az adózás rendjébe beépített módon történik a hiányzó forrás megteremtése (az adóforintok meghatározott részének kultúrára fordításával, turisztikai fejlesztési forrásokból, vagy a szerencsejátékokból az állam számára jutó összegekből).

3. Az Országos Közgyűjtemények Szövetsége szükségesnek látja a látogatói ingyenesség elvének felülvizsgálatát. Álláspontunk szerint ez a jelenlegi formájában nem tartható fent. Az ingyenesség indokolatlanul és igazságtalanul kedvez olyan látogatói csoportoknak (pl. külföldi látogatóknak), amelyek szükségtelenül kapnak kedvezményt. Az ingyenesség bevezetésekor kialakított kompenzációs rendszer egyenetlen és túlságosan alacsony mértékű volt ahhoz, hogy a szükséges kiadásokhoz fedezetkiegészítést nyújtson, mára pedig egyszerűen kilátástalan helyzetbe hoz sok intézményt.
4. Az elmúlt másfél év során társadalmi szervezetünk több alkalommal kezdeményezte az akkor még nem a kulturális tárca fenntartása alá tartozó országos közgyűjtemények helyzetének rendezésével kapcsolatos konzultációt, s megfogalmaztuk, hogy a megnyugtató szakmai működés alapfeltételei hiányoztak. Úgy véljük, hogy a 2118/2006-os döntés biztosíthatja a hatékonyabb és sikeresebb munka feltételeit ezen intézmények esetében. Mindemellett nem ért egyet a szervezet azzal, hogy a jövőre nézve meghatározó fontosságú informatikai fejlesztések és a hozzájuk tartozó gyűjtemények szétválasztódnak. Határozott állásfoglalásunk, hogy a muzeális gyűjtemény és annak digitalizált változata egyetlen és oszthatatlan egységet képez, és az adott, az eredeti tárgyat, dokumentumot őrző intézmény kezelésében kell, hogy maradjon. Hasonlóképpen nem lehet cél a jelentős muzeális gyűjteményeket is őrző kulturális intézmények felszámolása, megcsonkítása, vagy indokolatlan összevonása.
5. Az Országos Közgyűjtemények Szövetsége aggodalommal fogadja, hogy a Kormányhatározat a gesztori rendszerben való működésre kijelölt 12 intézmény megnevezésével, illetve más közgyűjtemények figyelmen kívül hagyásával megosztja a magyarországi múzeumi hálózatot, és eleve különbséget tesz az 1997. évi CXI. törvény által meghatározott országos múzeumok között. A Szövetség nem tartja elfogadhatónak, hogy a Kormányprogramban szereplő cél, a nemzeti intézmények körének kijelölése és finanszírozási módjának reformja ebben az irányban valósuljon meg, és a megnevezett 12 intézmény eleve kiszoruljon ebből a körből. Az Országos Közgyűjtemények Szövetsége egyúttal följánlja szakmai segítségét a nemzeti intézmény kritériumainak meghatározásához, hogy a Kormányprogramban kitűzött cél megvalósítása megfelelő szakmai alapokon nyugodjon.
6. Az Országos Közgyűjtemények Szövetsége megfelelő szakmai előkészítést követően a hatékonyabb működés lehetőségét a gesztori rendszerben is elképzelhetőnek tartja. Mindazonáltal le kívánjuk szögezni, hogy a gesztori rendszerbe szervezett tevékenységek alapvetően az infrastruktúra hatékonyabb működtetését kell, hogy szolgálják. Úgy véljük, hogy a párhuzamosan létező, a múzeumokban szükséges kiszolgáló feladatok szoros költségelemzés és előzetes hatásvizsgálat után kerüljenek csak átszervezésre. Kívánatos fenntartani azt a lehetőséget, hogy az ilyen előkészítő elemzés alapján a gesztori működtetés hatálya alá kerülő intézmények köre szűkíthető és bővíthető legyen.

7. Az Országos Közgyűjtemények Szövetsége leszögezi, hogy a gesztorálás elsősorban gazdasági célzatú, a tevékenységek jelentős része olyan jellegű, amely nem kevés mértékű előzetes technikai fejlesztést igényel, s költségcsökkentő hatása várhatóan csak több év elteltével fog jelentkezni.
8. A gesztori rendszerben történő működés nem veszélyeztetheti az intézmények szakmai és gazdasági önállóságát, s a közgyűjtemények ICOM deklarációjában megfogalmazott feladatainak teljesülését.
9. Miután a közgyűjteményi területen kevés példát ismerünk a gesztorálás jól működő hazai gyakorlatára, megfogalmazódnak kételyeink azzal kapcsolatban, hogy mely intézmények alkalmasak és felkészültek a gesztori szerep betöltésére, mind infrastruktúrájukból, mind helyzetükből adódóan.

Az Országos Közgyűjtemények Szövetsége 2006. július 25-i ülésén elfogadott elvek mellett a 2006. július 31-én, az érintett intézmények vezetőinek egyeztető megbeszélése alapján az alábbi kiegészítő javaslatot továbbítja a fenntartóhoz és a miniszteri biztos részére.

10. Az 2118/2006. (VI.30.) Kormányhatározat hatálya alá tartozó intézmények országos hatáskörű, illetve országos gyűjtő területtel, valamint szakértői kompetenciával rendelkező nemzeti intézmények is, éppen ezért meg kell jegyeznünk, hogy a feladatok átstrukturálása igen nagy felelősséggel jár.
11. A gesztori ellátó funkciók ésszerű megosztását az érintett intézmények körén belül látjuk megoldhatónak. A 12 közgyűjtemény legalább feléhez fiálék vagy részjogkörű szervezetek is tartoznak, tehát rendelkeznek gesztori tapasztalatokkal. Az intézmények már eddig is bizonyították törekvésüket a költség-hatékony működésre, infrastrukturális feladatok külső szolgáltatóval való ellátására.
12. A 12 közgyűjtemény az alábbi területeken, több lépcsőben lát racionalizálási lehetőséget:
 - Bérszámfejtés közös bonyolítása
 - Közbeszerzési eljárások közös lebonyolítása.
 - Szállítókapacitás, teherszállító járművek igénybevételeinek összehangolása.
 - Közös tűzvédelmi, munka- és egészségvédelmi, baleset- és katasztrófavédelmi oktatás és felügyelet.
 - Közös munka és védőruha beszerzése.
 - Múzeumtechnikai logisztikai feladatok összehangolása.
 - Audiovizuális adatrögzítés CD-gyártáshoz, hangfelvételek készítéséhez technikai háttér biztosítása.
 - Közös jogi képviselet.
 - Speciális restaurálási kapacitás közös kihasználása.
 - Kiállítás-építési technikai kapacitások összehangolása.
 - Reprodukciós jogok értékesítési szempontjainak kialakítása és összehangolása.A 12 közgyűjtemény ezen feladatainak összehangolását ugyanakkor – egyeztetendő – időbeli ütemezéssel lehetséges megvalósítani. Szükséges, hogy a gesztori szerepet a megfelelő működtetés érdekében próbaként léptessék életbe és a működési tapasztalatok alapján legyen mód a korrekciókra.

13. Javasoljuk a más költségvetési fejezetből átkerült múzeumok (Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ, Magyar Mezőgazdasági Múzeum, Közlekedési Múzeum, Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, Semmelweis Orvostörténeti Múzeum Könyvtár és Levéltár) tényleges vagyoni helyzetének, szakmai működésének, költségvetési forrásellátottságának, létszámgazdálkodásának felülvizsgálatát, mely a felzárkóztatásukhoz elengedhetetlenül szükséges, hogy ezen intézmények gesztori működtetése ne az eddig is a kulturális tárca alá tartozók rovására valósuljon meg. Az NKÖM felügyelete alá tartozó múzeumokban 2004-ben végrehajtott átvilágítás tapasztalata az átvett intézmények esetében is indokolna egy hasonló tartalmú felmérést. Ennek birtokában szakmailag alátámasztott döntéssel hosszú távon is hatékonyan működő múzeumi szervezet alakítható ki.

Javaslatunk megvitatása és elfogadása után kerülhet sor a feladatok pontos lebontására és a gesztori teendők ellátására vállalkozó intézmények megnevezésére.

Budapest, 2006. július 31.

Az Országos Közgyűjtemények Szövetsége nevében:

(Dr. Monok István)
az OKSZ elnöke